



# IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

**№7**



ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

**2025**



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

### **Bosh muharrir:**

**Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich**

### **Bosh muharrir o'rinbosari:**

**Karimov Norboy G'aniyevich**

### **Muharrir:**

**Qurbonov Sherzod Ismatillayevich**

*Elektron nashr. 393 sahifa.*

*E'lon qilishga 2025-yil 1-iyulda ruxsat etildi.*

### **Tahrir hay'ati:**

**Salimov Oqil Umrzoqovich**, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
**Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich**, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
**Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Rae Kvon Chung**, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati  
**Osman Mesten**, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari  
**Axmedov Durbek Kudratillayevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Axmedov Sayfullo Normatovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Kalonov Muxiddin Baxritdinovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Siddiqova Sadoqat G'afforovna**, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Xudoyqulov Sadirdin Karimovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Maxmudov Nosir**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Yuldashev Mutallib Ibragimovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Samadov Asqarjon Nishonovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor  
**Slizovskiy Dimitriy Yegorovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Axmedov Ikrom Akramovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Hakimov Nazar Hakimovich**, falsafa fanlari doktori (DSc), professor  
**Musayeva Shoirazimovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor  
**Ali Konak (Ali Ko'nak)**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)  
**Cham Tat Huei**, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)  
**Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.  
**Utayev Uktam Choriyevich**, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari  
**Ochilov Farkhod**, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i  
**Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Axmedov Javohir Jamolovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li**, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi  
**Bobobekov Ergash Abdumalikovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.  
**Djudi Smetana**, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)  
**Krissi Lyuis**, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)  
**Glazova Marina Viktorovna**, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)  
**Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Sevil Piriyeva Karaman**, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)  
**Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li**, TDIU ITI departamenti rahbari  
**Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li**, TDIU katta o'qituvchisi  
**Golisheva Yelena Vyacheslavovna**, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

### Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan  
**Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan  
**Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Rae Kwon Chung**, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate  
**Osman Mesten**, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society  
**Akhmedov Durbek Kudratillayevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Akhmedov Sayfullo Normatovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Siddikova Sadokat Gafforovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences  
**Khudoykulov Sadirdin Karimovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Makhmudov Nosir**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Yuldashev Mutallib Ibragimovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Samadov Askarjon Nishonovich**, Candidate of Economic Sciences, Professor  
**Slizovskiy Dmitriy Yegorovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Akhmedov Ikrom Akramovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Eshtayev Alisher Abduganiyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khakimov Nazar Khakimovich**, Doctor of Philosophy (DSc), Professor  
**Musayeva Shoira Azimovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor  
**Ali Konak**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)  
**Cham Tat Huei**, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)  
**Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor  
**Utayev Uktam Choriyevich**, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan  
**Ochilov Farkhod**, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan  
**Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Akhmedov Javokhir Jamolovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences  
**Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli**, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer  
**Bobobekov Ergash Abdumalikovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor  
**Judi Smetana**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)  
**Chrissy Lewis**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)  
**Glazova Marina Victorovna**, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)  
**Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor  
**Sevil Piriyeva Karaman**, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)  
**Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli**, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE  
**Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli**, Senior lecturer at TSUI  
**Golisheva Yelena Vyacheslavovna**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

## Ekspertlar kengashi:

**Berkinov Bazarbay**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Po'latov Baxtiyor Alimovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Aliyev Bekdavlal Aliyevich**, falsafa fanlari doktori (DSc), professor  
**Isakov Janabay Yakubbayevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Xalikov Suyun Ravshanovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Rustamov Ilhomiddin**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Hakimov Ziyodulla Ahmadovich**, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**G'afurov Doniyor Orifovich**, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Fayziyev Oybek Raximovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi**, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent  
**Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna**, katta o'qituvchi  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna**, mustaqil tadqiqotchi

## Board of Experts:

**Berkinov Bazarbay**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Pulatov Bakhtiyor Alimovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Aliyev Bekdavlal Aliyevich**, Doctor of Philosophy (DSc), Professor  
**Isakov Janabay Yakubbayevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khalikov Suyun Ravshanovich**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Rustamov Ilkhomiddin**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Khakimov Ziyodulla Akhmadovich**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics  
**Gafurov Doniyor Orifovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy  
**Fayziyev Oybek Raximovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor  
**Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor  
**Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor  
**Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna**, Senior Lecturer  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna**, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

**Muassis:** "Ma'rifat-print-media" MChJ

**Hamkorlarimiz:** Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

## Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.



# MUNDARIJA

Suv tarkibining wireless waterlight qurilmasi ishlashiga ta'siri va iqtisodiy samaradorligini matematik model asosida tahlil qilish.....	14
<b>Kungiratbay Sharipov, Ma'ruf Nurmanov</b>	
O'zbekistonda aholi ish bilan bandligini oshirishda davlatning roli .....	20
<b>Juraqulov Baxrimurod Ilxomovich</b>	
BIM texnologiyasi: zamonaviy qurilish sohasida samaradorlik va shaffoflik omili .....	26
<b>Usmonov F.B., Rajabova A.Sh.</b>	
Nodavlat oliy ta'lim muassasalarida marketing faoliyati samaradorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish .....	31
<b>Yuldashov Isomiddin Sidiqov</b>	
Korxonada iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda diversifikatsiya strategiyasining roli.....	35
<b>Alimatova Shoxsanam Abdumalik qizi</b>	
Модели совместного развития человеческого капитала и искусственного интеллекта в цифровую эпоху .....	40
<b>Явкачев Шохзод Зайниддин углы</b>	
Navigating sustainable development: management challenges and solutions in the oil and gas sector .....	49
<b>Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi</b>	
Banklarda moliyaviy barqarorlikning nazariy asoslari.....	56
<b>Djalilov G'ayrat Qaxramanovich</b>	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda turizm industriyasidan foydalanishda xorijiy mamlakatlar tajribalari .....	66
<b>Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich</b>	
O'zbekistonda barqaror davlat qarzi siyosatini shakllantirishning ustuvor yo'nalishlari .....	71
<b>Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich</b>	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане.....	76
<b>Salimov Sherzod Baxtiyorovich</b>	
Economic analysis and development strategy of the composites market in the regions of Uzbekistan .....	81
<b>S.S.Sidiqov, A.A.G'ulomov, B.R.Tillayeva</b>	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mustaqillikning kutilayotgan istiqbollari va hozirgi natijalari.....	88
<b>Muxamedov Ravshan Zafarovich</b>	
Elektron tijoratni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	93
<b>Homidov Baxtiyor Rahimberdievich</b>	
Investitsion jozibadorlik konsepsiyasi va uning strategik ahamiyati.....	99
<b>Otaboyev Axmed Maxsudbek o'g'li</b>	
Beomeditsina signallarini xaar veyvletlari va bo'lak veyvletlari yordamida raqamli ishlash .....	105
<b>Uraqov Shokir Ulashovich</b>	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning ahamiyati, tartibi va takomillashtirish yo'llari.....	112
<b>Istamova Sojida Kaxarovna</b>	
The role of all kinds of transports (road, rail, air, and water) in the modern enhancement of tourism logistics in Uzbekistan .....	117
<b>Egamberdiyeva Yulduz, Turdiyeva Maftuna</b>	
Sanoat korxonalarida kapitalarini samaradorligini oshirishning baholashning zamonaviy usullarining xususiyatlarida nazariy va amaliy farovonlik sari .....	126
<b>Muradov Botir Xayat</b>	
Инструменты планирования урбанизации: методика анализа планового распределения средств в программе «обод махалля» на основе балльной оценки .....	136
<b>Салимова Юлдуз Исаковна</b>	
Socio-economic aspects and contemporary theories of higher education finance .....	141
<b>Karlibaeva Gulshat</b>	



Transformatsiya jarayonida innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish yo'llari.....	147
<b>Absamatov Anvar Ergashovich</b>	
Перспективы цифрового развития сектора материального производства.....	153
<b>С. И. Протасеня, Г. Ж. Аллаева</b>	
«Sustainable logistics practices. Minimizing carbon emissions in global supply chains» .....	161
<b>Suleymonova Ezoza, Alimova Bonu</b>	
Analyzing the need for Tourism logistics development in Uzbekistan .....	169
<b>Nigmatova Malika</b>	
Management strategies for sustainable tourism development in emerging destinations (a case study of Samarkand, Issyk-kul, and Khiva).....	177
<b>Sabina Uroкова</b>	
Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini strategik rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari va ularning qo'llanilishi.....	184
<b>Daminova Barno Esanovna</b>	
Опыт турции в управлении миграционными кризисами .....	189
<b>Бегматов Хусанбек</b>	
Bulutli texnologiyalar orqali korxonalar buxgalteriya tizimini raqamlashtirish va samaradorlikka erishish.....	193
<b>Soibov Nozimbek Faxriddin o'g'li</b>	
Barqaror rivojlanish doirasida jismoniy shaxslarni kreditlash tizimini isloh qilishning institutsonal asoslari.....	197
<b>Xalekeyeva Zoya Pirniyazovna, Akmal Abdurahmonov Nurmamatovich</b>	
Moliyaviy outsorsing xizmatlari bozori rivojlanishini takomillashtirishning swot tahliliga asoslangan innovatsion mexanizmlari .....	202
<b>San'atbek Komilovich Salayev, Umidbek Komiljanovich Babajanov</b>	
Transformatsiya jarayonlari sharoitida iqtisodiyot tizimi faoliyati va prognozlashning nazariy asoslari .....	214
<b>Alimov Fazliddin Xalimovich</b>	
Пути совершенствования подхода к финансированию проектов, реализуемых на принципах промышленной кооперации.....	220
<b>Котов В.А., Шадиева Д.Х.</b>	
Yuksalish salohiyatini yuksaltirishda boshqaruv xodimlari qobiliyatidan foydalanish masalalar .....	225
<b>Ayubxon Qutbiddinov Bosit o'g'li</b>	
Bank xizmatlari ommabopligini oshirish yo'llari.....	228
<b>Kasimova Muxlisa Anvar qizi</b>	
Chemical industry in Uzbekistan: challenges and development .....	235
<b>Kudaynazarova Dilnaz Koshkarbaevna</b>	
Samarqand viloyatida tabiiy turistik resurslardan samarali foydalanish usullarini takomillashtirish orqali bandligini oshirish imkoniyatlari.....	240
<b>Rabbimov Muhriddin Musoqul o'g'li</b>	
Globalashuv sharoitida ekologik xavflarni kamaytirishda yashil iqtisodiyotning ahamiyati.....	246
<b>Xolbekova Feruzaxon Rasulovna</b>	
Qibray tumanining 2021–2023-yillarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holati.....	249
<b>Siddikov Alisher Ismoilovich</b>	
Davlat xaridlari tizimida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish: xalqaro tajribalar tahlili .....	253
<b>Majidov Nizom Baxramovich</b>	
Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi.....	259
<b>Ermatov Nosir Tohirovich</b>	
Aholi farovonligi darajasiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlarni ekonometrik baholash .....	265
<b>Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Allamurodova Zuxra Alibekovna</b>	
Сектор услуг как стратегический фактор структурной трансформации экономики Узбекистана.....	272
<b>Кадыров Абдурашид Маджидович, Ахмедиева Алия Тохтаровна</b>	
O'zbekistonda valyuta kursini shakllanish holati prognozlari.....	280
<b>Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li</b>	



Проблемы бухгалтерского учета в условиях цифровизации экономики.....	288
<b>Абдуллаев Абдурауф</b>	
Raqamli texnologiyalar sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish strategiyalari.....	299
<b>Kuldoshev Lazizjon Sharifovich</b>	
Davlat boshqaruvi organlarining strategik rejalarini ishlab chiqish bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	303
<b>Dilshod Pulatov, Xamidaxon Akbarova, Dildora Mirzaeva</b>	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligi ta'minlash .....	310
<b>Mamatov Sardor Axmatjonovich, Mavlanov Nuriddin Boyqobilovich, Sattarov Nodirjon Absalomovich</b>	
Ziyorat turizmini rivojlantirishda halol standartlarini qo'llashning nazariy, uslubiy va konseptual asoslari .....	315
<b>Azizova Saodat Xabibulloyevna</b>	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirish bo'yicha yevropa tajribasi.....	320
<b>Karlibaeva Gulshat</b>	
Iqtisodiy konsentratsiyalarning sog'lom raqobat muhitiga ta'siri .....	325
<b>Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li</b>	
Logistika axborot tizimlarini texnologik jarayonlarga joriy etish.....	330
<b>Uzaqov Ortik Shaymardanovich</b>	
Принципы перехода к «Зелёной экономике» в Республике Узбекистан.....	336
<b>Хамракулова Сусанна Тотуховна</b>	
Kichik biznesni rivojlantirish iqtisodiy ko'rsatkichlarini prognozlash modellarini qo'llash .....	340
<b>Ibragimova Gulchexra Toxirovna</b>	
O'zbekistonda hududlarning soliq salohiyatini aniqlash metodologiyasini takomillashtirish .....	346
<b>Poyonov Otabek Abdiquahhor o'g'li</b>	
Raqamli ta'lim sharoitida liderlikning yangi qirralari .....	357
<b>Oqnullaev Ravshan Raximjon o'g'li, Xodjieva Durdona Abdurasulovna</b>	
Методология развития экологического менеджмента в промышленном хозяйстве выбросы в атмосферный воздух на горнодобывающих и металлургических предприятиях.....	361
<b>Muradov Botir Xayat</b>	
Strategik budjetlashtirish tizimining natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish tizimi bilan bog'liqligi, xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun tavsiyalar .....	370
<b>Xushmurotov Zoyir Bektemirovich</b>	
Cultural branding and the entry of traditional products into the international market.....	374
<b>Zebiniso Ganiyeva</b>	
Farovonlikni baholash bo'yicha ilg'or xorijiy nazariy yondashuvlar .....	379
<b>Norqobilov Nusratilla Norsaitovich</b>	
O'zbekistonda hududlarini turizm salohiyatini innovatsion yondashuv asosida baholash .....	384
<b>Umirova Dilnoza Safarovna</b>	



# O'ZBEKISTONDA HUDUDLARINI TURIZM SALOHIYATINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA BAHOLASH

**Umirova Dilnoza Safarovna**

Phd, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

[dilnoza.umirova.88@gmail.com](mailto:dilnoza.umirova.88@gmail.com)

<https://orcid.org/0000-0002-8874-3620>

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada O'zbekiston hududlarining turizm salohiyati innovatsion yondashuvlar asosida tahlil qilingan. Tadqiqotda hududlardagi mehmonxonalar soni, ularning o'rin sig'imi, sayyohlar tashrif buyuradigan obektlar va madaniy meros yodgorliklari, shuningdek, turizmga yo'naltirilgan qishloq va mahallalar, xostellar, mehmon uylari hamda turoperatorlar soni kabi ko'rsatkichlar o'rganilgan. Maqolada turizm salohiyatiga ega hududlar misolida tahliliy natijalar keltirilib, zamonaviy marketing yondashuvlari, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda mahalliy brendlarni shakllantirish orqali hududiy turizm mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlari yoritilgan.

Tadqiqot metodologiyasi hududiy turizm ko'rsatkichlarini solishtirish asosida vaznli indekslar yordamida hududlar jozibadorligini baholovchi algoritmi taqdim etadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — turizmni rivojlantirish jarayonida mavjud salohiyatdan samarali foydalanish bo'yicha strategik yo'nalishlarni ishlab chiqishdir. O'tkazilgan tahlillar asosida O'zbekiston hududlarida turizm salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi asosiy strategik yo'nalishlar — institutsional islohotlar, biznes imidjini shakllantirish, madaniy-ma'rifiy rivojlanish hamda innovatsiya va texnologiyalarni joriy etish — ajratib ko'rsatilgan.

**Kalit so'zlar:** Turizm salohiyati, innovatsion yondashuv, mehmonxonalar soni, joylashtirish vositalari sig'imi, sayyohlik obektlari, madaniy meros yodgorliklari, turizmga ixtisoslashgan qishloq va mahallalar, xostellar, mehmon uylari, turoperatorlar, turizm boshqaruvi.

**Abstract:** This article analyzes the tourism potential of regions in Uzbekistan based on innovative approaches. The study examines indicators such as the number of hotels, their accommodation capacity, tourist attractions, cultural heritage sites, as well as the number of tourism-oriented villages and neighborhoods, hostels, guesthouses, and tour operators. The article presents analytical results using regions with significant tourism potential as examples and highlights opportunities to enhance the competitiveness of local tourism products through the implementation of modern marketing strategies, digital technologies, and local branding.

The research methodology proposes an algorithm for assessing the attractiveness of regions by comparing key tourism indicators using weighted indices. The main goal of the study is to develop strategic directions aimed at improving the efficiency of utilizing existing tourism potential in the process of tourism development. Based on the analysis, key strategic directions for developing regional tourism potential in Uzbekistan are identified, including institutional reforms, business image formation, cultural and educational development, and the integration of innovation and technology.

**Key words:** Tourism potential, innovative approach, number of hotels, accommodation capacity, tourist attractions, cultural heritage sites, tourism-oriented villages and neighborhoods, hostels, guesthouses, tour operators, tourism management.

**Аннотация:** В данной статье проводится анализ туристического потенциала регионов Узбекистана на основе инновационных подходов. В исследовании рассматриваются такие показатели, как количество гостиниц, их вместимость, количество туристических объектов и объектов культурного наследия, а также количество туристических деревень и махаллелей, хостелов, гостевых домов и тuroperatorов. В статье приведены аналитические результаты на примере регионов с высоким туристическим потенциалом и освещены возможности повышения конкурентоспособности регионального туристического продукта за счет внедрения современных маркетинговых стратегий, цифровых технологий и формирования локальных брендов.



Методология исследования предлагает алгоритм оценки туристической привлекательности регионов на основе сравнения ключевых показателей туризма с использованием взвешенных индексов. Цель исследования — разработка стратегических направлений, направленных на повышение эффективности использования существующего туристического потенциала в процессе развития туризма. В результате анализа выделены ключевые направления развития туристического потенциала регионов Узбекистана: институциональные реформы, формирование бизнес-имиджа, культурно-просветительское развитие, внедрение инноваций и технологий.

**Ключевые слова:** Туристический потенциал, инновационный подход, количество гостиниц, вместимость средств размещения, туристические объекты, объекты культурного наследия, туристические деревни и махалли, хостелы, гостевые дома, туроператоры, управление туризмом.

## KIRISH

Bugungi globallashuv va raqobat sharoitida turizm sanoati nafaqat iqtisodiy daromad manbai, balki hududiy taraqqiyot omili sifatida ham e'tirof etilmoqda. Xususan, O'zbekistonda turizmni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, so'nggi yillarda turizm infratuzilmasi, turizm xizmatlari sifati va marketing strategiyalarida jadal o'zgarishlar kuzatilmoqda. Ushbu sharoitda turizm salohiyatini baholashda innovatsion yondashuvlarni qo'llash zarurati ortib bormoqda.

2024-yil yakunlari bo'yicha Butunjahon Turizm Tashkiloti (UN Tourism) ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha turizm sohasida ishlayotganlar soni 230 million kishiga yaqinlashdi. Ushbu tarmoqdan tushgan yillik umumiy daromad 1,5 trillion AQSh dollarini tashkil etdi. So'nggi yillarda global miqyosda turizm sohasining barqaror o'sishi kuzatilmoqda: 2024-yilda xalqaro sayohatchilar soni 1,3 milliard nafardan oshdi, bu esa 2023-yilga nisbatan 5% ga ko'pdir. Ayni paytda, dunyoda yaratilayotgan har 10 ta yangi ish o'rnining 1 tasi aynan turizm sektori hissasiga to'g'ri kelmoqda. Ushbu sohaning iqtisodiy ta'siri nafaqat xizmat ko'rsatish sohasini, balki transport, oziq-ovqat, savdo va madaniyat sohalarini ham qamrab olmoqda. Bundan tashqari, turizm sohasidan olinayotgan daromadning 30 foizi bevosita ish haqi sifatida aholiga yetib bormoqda, bu esa boshqa ko'plab tarmoqlar (o'rtacha 10–12%) bilan solishtirilganda ancha yuqori ko'rsatkichdir<sup>1</sup>.

Ko'rinib turibdiki, turizm sanoati 2024-yilda ham global iqtisodiyotning yetakchi yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Shuning uchun ko'plab davlatlar o'z turizm strategiyalarini qayta ko'rib chiqib, raqobatbardosh yo'nalishlarni rivojlantirish, xizmatlar sifati oshirish va bozorda barqaror mavqega ega bo'lishga intilmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasi izchil va barqaror rivojlanish bosqichiga kirib bormoqda. Xususan, sohaning huquqiy-me'yoriy bazasini takomillashtirish, xalqaro va milliy miqyosda turli konferensiyalar, forumlar va uchrashuvlarni muntazam tashkil etish, turizmga ixtisoslashgan zamonaviy ta'lim muassasalari faoliyatining yo'lga qo'yilishi, shuningdek, xorijiy va mahalliy sayyohlar oqimining ijobiy dinamikada o'sib borayotgani bu yo'nalishda erishilayotgan yutuqlarni namoyon etmoqda.

Ushbu jarayonlar doirasida kompleks chora-tadbirlar tizimli ravishda amalga oshirilmoqda va ularning natijalari mamlakatning turizm salohiyatining yuksalishida muhim omil sifatida e'tirof etilmoqda.

Qolaversa, "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasi doirasida turizmni milliy iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, 2025-yil 7-fevral kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidenti raisligida o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida xizmatlar sohasining 2024-yildagi natijalari va 2025-yilga mo'ljallangan ustuvor vazifalar muhokama qilindi. Mazkur yig'ilishda ta'kidlanganidek, 2024-yilda turizm xizmatlari eksporti 3,5 milliard AQSh dollarini tashkil qilgan bo'lsa-da, bu raqam mavjud imkoniyatlarga to'liq mos kelmaydi. Shu sababli, turizm sohasini yanada rivojlantirish bo'yicha aniq va maqsadli chora-tadbirlarni amalga oshirish zarurligi ta'kidlandi<sup>2</sup>.

Innovatsion yondashuvlarga asoslangan yangi turizm yo'nalishlari va dasturlarining ishlab chiqilishi, mavjud infratuzilmaning zamonaviy talablar asosida modernizatsiya qilinishi sohaning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda. Xorijiy investitsiyalar jalb qilinayotganining faollashuvi, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali olib borilayotgan targ'ibot-tashviqot ishlari esa O'zbekistonning xalqaro turizm reytinglaridagi o'rnini mustahkamlashga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

## MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Turizm salohiyatini baholashda hududiy ko'rsatkichlar va ularning solishtirma tahlili zamonaviy tadqiqotlarda keng qo'llanilayotgan metodlardan biridir. Bunday yondashuv hududlar o'rtasidagi farqlarni aniqlash, salohiyatli hududlarni ajratib ko'rsatish hamda investitsiya va strategik rivojlanish uchun ustuvor yo'nalishlarni belgilash

<sup>1</sup> World Tourism Barometer and Statistical Annex, May 2024 <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/wtobarometereng.2024.22.1.2>

<sup>2</sup> O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2025-yilning 7-fevral kuni xizmatlar sohasini rivojlantirish bo'yicha 2024-yilda amalga oshirilgan ishlar va 2025-yil uchun asosiy vazifalar yuzasidan videoselektor yig'ilishidagi nutqi



imkonini beradi. Hududiy jozibadorlikni baholashda vaznli indekslar (weighted indices) konsepsiyasi muhim rol o'ynaydi. Bu metod orqali turizm infratuzilmasining alohida ko'rsatkichlariga tegishli og'irliklar berilib, integral ko'rsatkich shakllantiriladi.

Smith, M. K. (2003) o'zining "Issues in Cultural Tourism Studies" asarida hududiy turizmni baholashda ko'p mezonli (multi-criteria) yondashuvning ahamiyatini ta'kidlab, bunda madaniy meros, infratuzilma va xizmat sifati kabi omillarni alohida tahlil qilishni taklif etadi.

Gunn, C. A. & Var, T. (2002) "Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases" nomli kitobida hududiy resurslar va xizmatlar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi, bunda transport, joylashtirish vositalari va obektlarning mavjudligi turizm oqimiga bevosita ta'sir qiluvchi omillar sifatida ko'riladi.

Jansen-Verbeke, M. (1986) tomonidan ishlab chiqilgan modelda shaharlar va hududlar turizmga jozibadorlik darajasi bo'yicha baholangan, bunda asosiy e'tibor obektlarning soni emas, balki ularning sifati va ularni aks ettiruvchi xizmat tarmog'iga qaratiladi.

Buhalis, D. (2000) o'zining "Marketing the Competitive Destination of the Future" maqolasida raqobatbardosh turistik hududlarni aniqlashda indikatorlar asosida reytinglash tizimining zarurligini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, hududiy turizm salohiyatini baholashda indekslash va vaznli ko'rsatkichlar tizimi eng maqbul va obyektiv metodlardan biridir. Yuqorida keltirilgan ilmiy manbalar asosida hududlarning nisbiy ustunliklarini aniqlash, turizm strategiyasini belgilash hamda marketing choralarini ishlab chiqish imkoniyati kengayadi.

## TADQIQOT METODOLOGIYASI

Turizmga vazn indeksi (Weight Index — WI) orqali baholash — bu turli hududlarning yoki obektlarning turizm salohiyatini miqdoriy ko'rsatkichlar asosida tahlil qilish usullaridan biridir. Bu uslub hududlar o'rtasidagi taqqoslashni aniqroq qilish, ustuvorliklarni belgilash va resurslarni oqilona taqsimlash uchun ishlatiladi. Vazn indeksi — bu ko'rsatkichlarning nisbiy ahamiyatini (og'irligini) hisobga olib, umumiy baholovchi indeksni aniqlash metodikasi. Har bir indikatorga uning muhimligiga qarab vazn (og'irlik koeffitsienti) belgilanadi va bu qiymatlar asosida hudud yoki obyektning umumiy bahosi aniqlanadi.

Ko'rsatkichlarni tanlash (indikatorlar):

Masalan:

- Turistlar soni
- Mehmonxonalar soni
- Turistik obidalar soni
- Yo'llarning sifati
- Hududga kirish imkoniyati
- Xavfsizlik darajasi
- Servis sifati

Har bir indikatorni 0 dan 1 gacha bo'lgan oraliqqa keltiriladi (normallashtiriladi):

$$\chi'_i = \frac{\chi_i - \min(\chi)}{\max(\chi) - \min(\chi)}$$

Vaznlar ekspertlar bahosi yoki statistik metodlar orqali belgilanadi. Masalan, turistlar soni uchun 0.30, servis sifati uchun 0.25, xavfsizlik uchun 0.15 va h.k.

Har bir hudud uchun quyidagi formula asosida umumiy indeks aniqlanadi:

$$WI = \sum_{i=1}^n \omega_i \cdot \chi'_i$$

$\omega_i$  - i-indikatorning og'irligi  $\chi_i$

$\chi'_i$  - i-indikatorning normallashtirilgan qiymati, ustivorlik bali (vazni)

## TAHLIL VA NATIJALAR

Hududiy salohiyatni taqqoslashda indekslash yondashuvi qo'llanildi. Bunda har bir ko'rsatkich uchun og'irlik koeffitsienti aniqlanib, integral baholash indeksi shakllantirildi. Baholash natijalari asosida yuqori salohiyatli hududlar aniqlandi. Toshkent shahri va Samarqand viloyati mehmonxonalar soni va xizmatlar sifati bo'yicha yetakchi o'rinlarda turibdi.

O'zbekiston Respublikasida turizm infratuzilmasi so'nggi yillarda sezilarli darajada rivojlanmoqda. Mamlakat bo'yicha jami 1,098 ta mehmonxona faoliyat yuritib, ular 48,330 ta joy (o'rin) bilan sayyohlarga



xizmat ko'rsatmoqda. Bu raqamlar turizmning asosiy logistika va yashash infratuzilmasi jadal kengayotganini ko'rsatadi.

Sayyohlik uchun jozibadorlikni belgilovchi asosiy omillardan biri bu – madaniy meros va tarixiy obektlar soni hisoblanadi. Respublikada 2,060 ta sayyohlik obekti mavjud bo'lib, ularning 865 tasi madaniy meros obyektlari sifatida e'tirof etilgan. Bu holat O'zbekistonning qadimiy tarix va boy madaniyatga ega ekani bilan bog'liq bo'lib, xorijiy va mahalliy turistlarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston hududlarida turizm infratuzilmasining rivojlanish sur'atlari tahlil qilinganda, bu jarayonning hududlar kesimida nomutanosib kechayotganini kuzatish mumkin. Infratuzilma elementlari tarkibida mehmonxona soni va o'rinlari (har biri 20% vazn), sayyohlik obektlari (25%), madaniy meros obyektlari (15%), turizm qishloqlari, xostellar, mehmon uylari va turoperatorlar (har biri 5%) kabi ko'rsatkichlar asosiy baholash mezonlari sifatida tanlangan. Bu mezonlar asosida hisoblangan Vaznli Indekslar hududlar bo'yicha rivojlanishdagi asosiy ustuvorlik va kamchiliklarni ochib beradi.

Avvalo, Buxoro va Xiva shaharlari yuqori tarixiy-madaniy merosga ega bo'lgan markazlar sifatida ajralib turadi. Ushbu shaharlar nafaqat madaniy meros obektlari soni, balki xalqaro miqyosda tan olingan turistik brendlari bilan ham alohida e'tiborga loyiq. Buxoro viloyatidagi 139 ta madaniy meros obekti va Xorazmdagi 129 ta obyekt bu hududlarning turizm salohiyatini belgilovchi muhim omillardandir.

Shuningdek, Namangan, Navoiy va Toshkent viloyatlarida turizm qishloqlarining shakllanishi ekologik, etnografik va hunarmandchilik yo'nalishlari asosida amalga oshirilmoqda. Bu esa mintaqaviy turizmni diversifikatsiya qilish va ichki turizmni rag'batlantirishda ijobiy omil hisoblanadi. Biroq, ko'pgina hududlarda raqamli xizmatlarning yetarli darajada joriy etilmaganligi sayyohlar uchun qulayliklarning kamayishiga, natijada esa raqobatbardoshlikning pasayishiga olib kelmoqda. Masalan, onlayn bron qilish, raqamli xaritalar va virtual gidlar xizmatining ayrim viloyatlarda mavjud emasligi zamonaviy talablar bilan zid keladi.

Umuman olganda, Toshkent shahri, Buxoro, Samarqand va Xorazm viloyatlari Vaznli Indeks bo'yicha yetakchilik qilayotgan bo'lsa, Sirdaryo, Navoiy, Qoraqalpog'iston va Andijon viloyatlari infratuzilmaning barcha asosiy ko'rsatkichlari bo'yicha past ulushga ega. Bu esa hududiy turizm siyosatini differensial yondashuv asosida shakllantirish zarurligini ko'rsatadi. Ayniqsa, zaif infratuzilmaga ega mintaqalarda mahalliy budjet, davlat-xususiy sheriklik va xalqaro loyihalar yordamida turizmni rag'batlantirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqilishi lozim.

Yuqoridagi omillarni hisobga olgan holda, O'zbekiston hududlarida turizm infratuzilmasi: mehmonxonalar, obektlar va tashkilotlar soni bo'yicha ma'lumotlarni jamlangan (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston hududlarida turizm infratuzilmasi: mehmonxonalar, obektlar va tashkilotlar soni bo'yicha taqsimlanishi<sup>3</sup>

№	Hudud nomi	Mehmonxona soni	Mehmonxona o'rinlari soni	Sayyohlar tashrif buyuradigan obektlari soni	Sayyohlar tashrif buyuradigan madaniy meros obektlari soni	Turizm qishloq va mahallalari soni	Xostel soni	Mehmon uyi soni	Turoperator soni
	O'zbekiston Respublikasi	1,098	48,330	2,060	865	19	918	3,752	2,650
1	Qoraqalpog'iston Respublikasi	27	631	109	51	0	28	51	67
2	Andijon viloyati	24	901	68	39	1	26	105	58
3	Buxoro viloyati	208	4,600	253	139	2	84	296	176
4	Jizzax viloyati	28	559	156	89	1	29	181	29
5	Qashqadaryo viloyati	43	1,153	108	47	1	51	262	30
6	Navoiy viloyati	29	999	55	15	2	41	122	68
7	Namangan viloyati	19	727	110	43	2	24	614	115
8	Samarqand viloyati	156	5,396	136	43	3	124	424	316

3 Turizm qo'rmatasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi. (2025 yil 1 yanvar holati)



9	Surxondaryo viloyati	48	1,266	158	74	3	23	144	51
10	Sirdaryo viloyati	12	219	91	16	0	24	22	21
11	Toshkent viloyati	41	1,253	150	30	4	95	955	93
12	Farg'ona viloyati	45	1,365	163	53	0	38	264	124
13	Xorazm viloyati	66	2,017	285	129	0	23	126	92
14	Toshkent shahar	352	27,244	218	97	0	308	186	1,410
	Ustivorlik bali	20	20	25	15	5	5	5	5

Turizmning arzon va oilaviy shakllariga bo'lgan talab ortib borayotganini hisobga olgan holda, mamlakatda 918 ta xostel va 3,752 ta mehmon uyi faoliyat yuritmoqda. Bu ko'rsatkichlar sayyohlar uchun turli toifadagi xizmatlar ko'rsatilayotganini anglatadi.

Alohida ta'kidlash joizki, hozirda faqat 19 ta turizm qishloqlari va mahallalari ro'yxatga olingan bo'lib, bu borada hali katta salohiyat mavjud. Mahalliy hamjamiyatlar asosida barpo etiladigan turizm obyektlari nafaqat iqtisodiy foyda, balki madaniy almashinuv va ekologik barqarorlikni ta'minlashda ham muhim o'rin tutadi.

#### 2-jadval. Vazn indeksi Toshkent shahri uchun hisoblash<sup>4</sup>

Ko'rsatkich	Qiymat	Umumiy	Vazn	Hisoblanishi
Mehmonxona soni	352	1,098	20	$(352/1098) \times 20 = 6.41$
Mehmonxona o'rinlari	27,244	48,330	20	$(27,244/48,330) \times 20 = 11.27$
Ob'ektlar soni	218	2,060	25	$(218/2060) \times 25 = 2.64$
Madaniy meros ob'ektlari	97	865	15	$(97/865) \times 15 = 1.68$
Turizm qishloq va mahallalari	0	19	5	$(0/19) \times 5 = 0$
Xostellar soni	308	918	5	$(308/918) \times 5 = 1.68$
Mehmon uylari soni	186	3,752	5	$(186/3752) \times 5 = 0.25$
Turoperatorlar soni	1,410	2,650	5	$(1410/2650) \times 5 = 2.66$

Vazn indeksi WI hisoblash:

$$WI_{Toshkent\ sh.} = (6.41 + 11.27 + 2.64 + 1.68 + 0 + 1.68 + 0.25 + 2.66) \times 100 = 26,59\%$$

O'zbekiston hududlarining turizm infratuzilmasi salohiyatini aniqlashda Vaznli Indeks (WI%) yondashuvi zamonaviy baholash metodikasi sifatida qo'llanilib, har bir indikatorning nisbiy ahamiyati (vazni) asosida integral ko'rsatkich shakllantiriladi. Toshkent shahri misolida olib borilgan hisob-kitoblar, mazkur metodikaning amaliy samaradorligini yaqqol namoyon etadi.

Hisoblash jarayonida mehmonxonalar soni (352 ta), mehmonxona o'rinlari (27,244 ta), sayyohlik obektlari (218 ta), madaniy meros obektlari (97 ta), xostellar (308 ta), mehmon uylari (186 ta) va turoperatorlar soni (1,410 ta) kabi ko'rsatkichlar alohida o'rganilib, ularning mamlakat bo'yicha umumiy soniga nisbati vazn koeffitsienti (20, 25, 15 va h.k.) orqali ko'paytirildi. Misol uchun, mehmonxona o'rinlari bo'yicha ulush  $(27,244/48,330) \times 20 = 11.27$ , xostellar bo'yicha  $(308/918) \times 5 = 1.68$ , turoperatorlar soni  $(1410/2650) \times 5 = 2.66$  ni tashkil etdi. Turizm qishloqlari soni 0 bo'lganligi sababli bu indikator Toshkent shahri uchun WI hisobida nolga teng bo'ldi.

Yuqoridagi barcha ko'rsatkichlar yig'indisi asosida Toshkent shahri Vaznli Indeks (WI) qiymati 26.59% deb belgilandi. Bu esa ushbu hududning mamlakatdagi umumiy turizm infratuzilmasida yetakchi o'ringa ega ekanini ko'rsatadi. Ushbu natija poytaxtning iqtisodiy, transport va xizmatlar infratuzilmasi jihatidan ustunlik

4 Muallif ishlanmasi



qilishi bilan izohlanadi. Xususan, raqamli xizmatlarning keng joriy etilishi, xizmatlar sifati va xalqaro transport aloqalarining mavjudligi Toshkent shahrining turizm salohiyatini kuchaytiruvchi asosiy omillar sirasiga kiradi.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, WI ko'rsatkichining yuqoriligi faqat kvantitativ (son jihatidan) ko'rsatkichlar bilan emas, balki ularning xizmat ko'rsatish sifati, boshqaruv tizimi va diversifikatsiyalangan infratuzilmasi bilan ham chambarchas bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan qaralganda, Toshkent shahri Vaznli Indeks yondashuvida boshqa hududlar uchun ham namunaviy model sifatida qaralishi mumkin.

Shu asosda qolgan hududlar ham shu ketma ketlikda hisob kitob amalga oshiriladi. O'zbekiston hududlarida turizm infratuzilmasining rivojlanish darajasini tizimli baholashda Vaznli Indeks (WI%) yondashuvi asosiy metod sifatida qo'llanildi. Bu yondashuvda barcha hududlar uchun bir xil ko'rsatkichlar — mehmonxonalar soni, ularning o'rin sig'imi, sayyohlik obyektlari va madaniy meros yodgorliklari, turizm qishloqlari, xostellar, mehmon uylari hamda turoperatorlar soni — tanlab olinib, har bir indikator uchun ularning nisbiy ulushi va vazni (ustuvorlik bali) asosida integral baholash amalga oshirildi. Har bir indikator uchun belgilangan ustuvorlik (masalan, mehmonxonalar va ularning o'rinlari — 20%, sayyohlik obyektlari — 25%, madaniy meros obyektlari — 15% va hokazo) umumiy hisobda 100 foizlik ko'rsatkichni tashkil etdi.

Hisoblash metodikasi Toshkent shahri misolida qo'llanilgan formulaga tayanadi, ya'ni har bir ko'rsatkichning hududiy qiymati mamlakat bo'yicha umumiy qiymatga nisbatan aniqlanib, u tegishli vazn bilan ko'paytiriladi. Shu tarzda har bir hudud uchun alohida WI qiymati hisoblanib, ularning mamlakat turizm infratuzilmasidagi ulushi foiz ko'rinishida aks ettirildi. Masalan, Toshkent shahri uchun bu ko'rsatkich 26,59%, Buxoro viloyati uchun 12,88%, Samarqand viloyati uchun 10,09%, eng past natijani esa Sirdaryo viloyati (1,89%) qayd etdi.

Mazkur hisob-kitoblar asosida aniqlanishicha, WI qiymatlarining farqli chiqishi hududlardagi turizm resurslarining miqdoriy salohiyati va infratuzilmaning rivojlanish darajasi bilan bog'liq. Metodikaning afzalligi shundaki, u hududiy nomutanosibliklarni aniqlash, strategik rejalashtirishga asos bo'lish, shuningdek, turizm infratuzilmasining ustuvor yo'nalishlarini belgilash imkonini beradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, WI yondashuvi orqali turizm salohiyati nafaqat statistik ma'lumotlar, balki kompleks baholash tizimi orqali ilmiy asosda tavsiflanmoqda.

O'zbekiston hududlarining turizm infratuzilmasi bo'yicha 8 ta ko'rsatkich asosida hisoblangan Vaznli Indeks (WI%) natijalari (3-jadval):

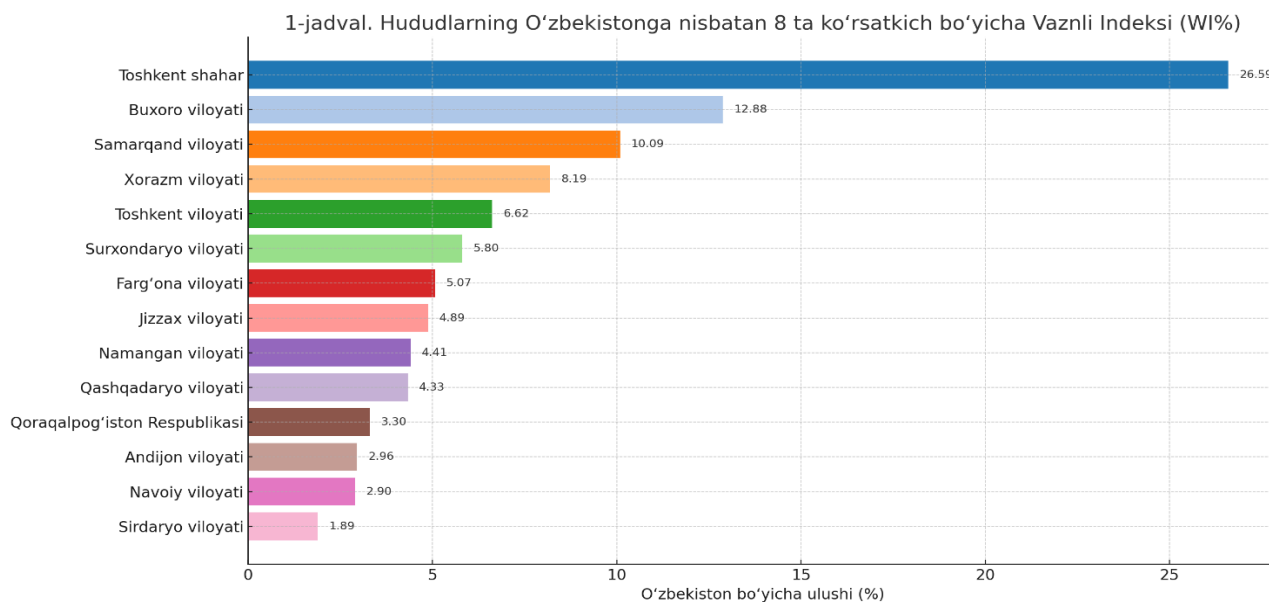
3-jadval. O'zbekiston hududlarining turizm infratuzilmasi bo'yicha 8 ta ko'rsatkich asosida hisoblangan Vaznli Indeks (WI%)<sup>5</sup>

№	Hudud nomi	WI (%)
1	Toshkent shahar	26,59
2	Buxoro viloyati	12,88
3	Samarqand viloyati	10,09
4	Xorazm viloyati	8,19
5	Toshkent viloyati	6,62
6	Surxondaryo viloyati	5,80
7	Farg'ona viloyati	5,07
8	Jizzax viloyati	4,89
9	Namangan viloyati	4,41
10	Qashqadaryo viloyati	4,33
11	Qoraqalpog'iston Respublikasi	3,30
12	Andijon viloyati	2,96
13	Navoiy viloyati	2,90
14	Sirdaryo viloyati	1,89

5 Muallif ishlanmasi



O'rganilgan ma'lumotlar asosida aniqlanishicha, Eng katta ulush Toshkent shahriga (26.59 %) tegishli, undan keyin Buxoro (12.88%) va Samarqand (10.09%) joylashgan. Eng past ko'rsatkich Sirdaryoga (1.89%) tegishli.



1-rasm. Hududlar bo'yicha Vaznli Indeksning O'zbekiston umumiy ko'rsatkichiga nisbatan ulushi<sup>6</sup>

Tahlil qilingan ko'rsatkichlar shuni tasdiqlaydiki, O'zbekiston hududlarida turizm infratuzilmasining rivojlanish darajasi bo'yicha tuzilgan Vaznli Indeks (WI%) tahlili natijalari hududlar o'rtasida sezilarli tafovutlar mavjudligini ko'rsatadi. Grafik ma'lumotlarga ko'ra, Toshkent shahri 26,59% ulush bilan mamlakatdagi turizm infratuzilmasining markaziy yadrosi hisoblanadi. Bu ko'rsatkich poytaxtning iqtisodiy, transport va xizmat ko'rsatish sohasidagi ustunliklari bilan izohlanadi. Undan keyingi o'rinlarni Buxoro viloyati (12,88%), Samarqand viloyati (10,09%) va Xorazm viloyati (8,19%) egallab, ular boy tarixiy-madaniy merosi, jahon miqyosida tan olingan sayyohlik markazlari va rivojlangan mehmonxona tarmog'i bilan ajralib turadi.

Mazkur viloyatlarning yuqori ulushga ega bo'lishi ularning xalqaro va ichki turizm oqimi uchun asosiy manzillardan biri bo'lib qolayotganini tasdiqlaydi. Biroq, Sirdaryo viloyatining atigi 1,89% ko'rsatkich bilan eng past ulushga ega ekani mintaqaviy nomutanosibliklar mavjudligini aniq ko'rsatadi. Bu holat turizm infratuzilmasini hududiy jihatdan muvozanatlashtirish, kamroq rivojlangan viloyatlarda investitsion muhitni yaxshilash va yangi turizm tarmoqlarini rivojlantirish zarurligini taqozo etadi.

Umuman olganda, tahlil turizm infratuzilmasining O'zbekiston bo'yicha notekis taqsimlanganligini, yetakchi hududlar bilan ortda qolayotgan mintaqalar o'rtasida jiddiy tafovutlar borligini yaqqol namoyon etmoqda. Bu esa davlat siyosati va strategik rejalashtirishda hududiy tenglik tamoyiliga asoslangan yondashuvni talab qiladi.

O'zbekiston hududlarida turizm infratuzilmasining rivojlanish darajasi sezilarli tafovutlarga ega bo'lib, bu holat mintaqaviy turizm siyosatini shakllantirishda muhim omil sifatida xizmat qiladi. Eng avvalo, mehmonxona va ularning o'rinlari soni bo'yicha Toshkent shahri yetakchi hisoblanadi. Bu yerda joylashgan 352 ta mehmonxona umumiy 27,244 ta o'rin bilan mamlakatdagi barcha joylarning deyarli 48 foizini tashkil etadi. Ushbu ko'rsatkich poytaxtning mamlakatdagi eng muhim iqtisodiy, siyosiy va turistik markaz sifatidagi rolini tasdiqlaydi. Shuningdek, Buxoro (208 mehmonxona, 4,600 o'rin), Samarqand (156 mehmonxona, 5,396 o'rin) va Xorazm (66 mehmonxona, 2,017 o'rin) viloyatlari ham sayyohlar uchun yetarli darajada infratuzilmaga ega bo'lgan hududlardir. Aksincha, Sirdaryo (12 mehmonxona) va Namangan (19 mehmonxona) viloyatlarida turizm infratuzilmasining zaifligi ko'zga tashlanadi.

Sayyohlik obektlari va madaniy meros yodgorliklari soni jihatidan esa Xorazm viloyati yetakchilik qiladi — bu yerda 285 ta sayyohlik obyekti mavjud bo'lib, ulardan 129 tasi madaniy meros obyektlari hisoblanadi. Undan keyin Buxoro (253/139) va Toshkent shahri (218/97) joylashadi, bu hududlarning boy tarixiy va madaniy merosi ularni yirik turizm markazlariga aylantirgan. Bunga qarshi ravishda, Navoiy (55/15) va Andijon (68/39) viloyatlarida bu ko'rsatkichlar ancha past bo'lib, bu mintaqalarning tarixiy-tarifiy jozibadorligi nisbatan cheklanganligini bildiradi.

6 Muallif ishlanmasi



Turizm qishloqlari va mahallalari soni mamlakat bo'yicha juda past bo'lib, ular asosan Samarqand (3), Surxondaryo (3) va Toshkent viloyati (4) kabi ayrim hududlarga to'liq qayd etilgan. Aksariyat viloyatlarda bu ko'rsatkich 0 yoki 1 atrofida bo'lib, bu esa agroturizm va etnoturizm yo'nalishlarining hali yetarlicha rivojlanmaganini anglatadi. Mahalliy qishloq turizmi imkoniyatlarining zaifligi qishloq hududlarining turizm tizimiga to'liq jalb qilinmayotganidan dalolat beradi.

Vaznli Indeks (WI%) ma'lumotlari asosida tuzilgan yangi grafik: u har bir hududning O'zbekiston turizm infratuzilmasidagi foiz ulushini ko'rsatadi. Eng yuqori ulushga ega hudud — Toshkent shahri (26,59%), undan keyin Buxoro va Samarqand viloyatlari joy olgan. Grafikdan ko'rinib turibdiki, turizm infratuzilmasining asosiy qismi bir nechta yirik hududlarda to'plangan.

Tadqiqotlar va tahlillar shuni ko'rsatadiki, xostel va mehmon uylari soni bo'yicha sezilarli tafovutlar mavjud. Toshkent viloyati (955) va Namangan (614) mehmon uylari soni bo'yicha yuqori o'rinda turib, bu hududlarda kichik biznes va oilaviy turar joy tarmog'i rivojlanganligini ko'rsatadi. Toshkent shahri esa xostellar soni bo'yicha (308 dona) yetakchilik qiladi, bu esa yoshlar va byudjetli sayohatchilar uchun qulay infratuzilmaning mavjudligini bildiradi. Biroq Qoraqalpog'iston Respublikasi, Sirdaryo va Xorazm viloyatlarida bu turdagi turar joylar sonining pastligi, bu hududlarda arzon va alternativ turizm shakllari hali to'liq shakllanmaganidan darak beradi.

## XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston hududlarida turizm infratuzilmasining Vaznli Indeks (WI%) asosida o'rganilishi shuni ko'rsatdiki, respublika bo'yicha mavjud salohiyatdan foydalanish darajasi hududlar kesimida keskin farqlanadi. Toshkent shahri 26,59% bilan yetakchilik qilgan bo'lsa, Buxoro, Samarqand va Xorazm kabi tarixiy shaharlarda ham turizmning asosiy infratuzilma tarmoqlari ancha yaxshi rivojlangan. Shu bilan birga, Sirdaryo, Qoraqalpog'iston, Andijon va Navoiy viloyatlarida ko'rsatkichlarning pastligi ushbu hududlarda turizmni rivojlantirish bo'yicha aniq strategik choralarni amalga oshirish zarurligini ko'rsatmoqda.

Hududlar infratuzilmasini baholashda faqat mehmonxona va obektlar soni emas, balki madaniy meros, turizm qishloqlari, xostellar, mehmon uylari va turoperatorlar soni kabi ko'rsatkichlar ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, turizmning ekologik, qishloq va arzon shakllariga bo'lgan talab ortib borayotgan bir paytda, bu yo'nalishdagi salohiyat yetarli darajada ishga solinmayotgani aniqlandi. Mahalliy brendlar, hunarmandchilik asosida rivojlanayotgan turizm qishloqlarining soni cheklangan, raqamli xizmatlar esa aksariyat viloyatlarda yetarli darajada joriy etilmagan.

Shu asosda quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Hududiy differensial yondashuv asosida rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish, ya'ni infratuzilmasi zaif hududlarda davlat-xususiy sheriklik, subsidiya va xalqaro grantlar asosida qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish;

Turizm raqamlashtirish darajasini oshirish: barcha turizm obektlarini yagona onlayn axborot platformasiga integratsiyalash, raqamli bron qilish va interaktiv xaritalarni joriy etish;

Mahalliy brendlar va identitetni shakllantirish orqali hududiy raqobatbardoshlikni kuchaytirish — masalan, Xorazmning madaniy gastronomiyasi yoki Buxoroning qadimiy hunarmandchiligi asosida;

Kadrlar salohiyatini oshirish va innovatsion ta'lim: turizm yo'nalishida mutaxassislar tayyorlashda amaliy ko'nikmalar, raqamli marketing, til bilimi va xizmat sifati bo'yicha maxsus dasturlarni joriy qilish;

Agroturizm va etnoturizm imkoniyatlarini kengaytirish: turizm qishloqlari sonini oshirish, ularga infratuzilma olib borish, mahalliy aholining iqtisodiy faolligini rag'batlantirish.

Ushbu takliflar O'zbekiston hududlarida mavjud turizm salohiyatini yanada samarali ishga solish, ichki va tashqi turizm oqimini diversifikatsiya qilish hamda milliy iqtisodiyotda xizmatlar sektorining barqaror o'sishini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Turizm, madaniy meros va sport sohalarida davlat boshqaruvinu takomillashtirishga doir tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. PF-75-son, 2022-yil 18-fevral. — [www.lex.uz](http://www.lex.uz).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ichki va ziyorat turizmini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. PF-6165-son, 2021-yil 9-fevral. — [www.lex.uz](http://www.lex.uz).
3. Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination of the Future. *Tourism Management*, Vol. 21(1), pp. 97–116.
4. Smith, M. K. (2003). *Issues in Cultural Tourism Studies*. London: Routledge.
5. Gunn, C. A., & Var, T. (2002). *Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases*. 4th ed. New York: Taylor & Francis.
6. Ritchie, J. B., & Crouch, G. I. (2011). A Model of Destination Competitiveness and Sustainability. In: Wang, Y., Pizam, A. (eds.) *Tourism Destination Marketing and Management: Theories and Applications*. Oxfordshire: CABI Publishing, pp. 326–339.
7. Amonboyev, M., Sayfutdinov, Sh., & Nurfayzieva, M. (2021). *Fundamentals of Tourism*. Darslik. Toshkent: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti.



8. Aliyeva, M. (2022). Turizm asoslari. Darslik. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 400 b.
9. Karimova, S. (2023). Samarqand viloyatida agro-turizm salohiyatini baholash va takomillashtirish yo'llari. Toshkent: TDIU.
10. Hismatova, M. A. (2022). Agroturizm va ekoturizmni rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar. Iqtisodiy tahlil ilmiy jurnali, №3, B. 45–50.
11. Rastegar, H. (2021). Ecotourism for Community Development: A Model for Sustainable Growth. Journal of Tourism Planning and Development, Vol. 18(1), pp. 12–25.
12. Sayyora R. et al. (2020). Organizational and Economic Aspects of the Development of the International Tourism and Hospitality Industry. Journal of Environmental Management and Tourism, 11(4), pp. 913–919.
13. Juraeva, N., Nurfayzieva, M., Bakhromov, A., & Oppokhonov, N. (2023). Exploring the Potential of Rural Tourism Development: A Case Study of Ovjazsoy in the Tashkent Region, Uzbekistan. European Journal of Business Startups and Open Society, 3(5), pp. 171–176.
14. World Travel & Tourism Council (WTTC). (2022). Trends in Ecotourism and Sustainability. London: WTTC Publications. – [www.wttc.org](http://www.wttc.org)
15. UNWTO (2023). Tourism and Rural Development: Unlocking the Potential of Territories. Madrid: UN Tourism Publications.
16. FAO (2021). Agrotourism and Rural Livelihoods in Central Asia: A Policy Review. Rome: FAO Publishing.
17. Klaus Schwab, Saadia Zahidi. (2020). The Global Competitiveness Report: Special Edition on the Road to Recovery. World Economic Forum.



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

**Ingliz tili muharriri:** Feruz Hakimov

**Musahhih:** Zokir ALIBEKOV

**Sahifalovchi va dizayner:** Oloviddin Sobir o'g'li

---

**2025. № 7**

---

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.  
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot\_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot\_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

**Litsenziya raqami:** №046523. PNFL: 30407832680027

**Manzilimiz:** Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani  
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

---